

tar una *natja* apreta de valent com un home del tot» (*All i salobre*, 61). — 4 Ja en Belv. 1805, Lab. 1839; *DAG.* cita d'unes cobles de Girona (1808): «No faràs foch de forn per tot aquest contorn perquè les dones del país te daran *natjada*». Cf. *DAG.* dóna *natja* 'pallissa, aqot', sense localitzar, i d'allí fou pres per *DFa.* com a 2.ª accepció. — 5 *AlcM* localitza aquesta accepció efectivament a Girona, Emp., i Garrotxa. — 6 L'adj. *natxo*, -a (variant *nàtxalo*, -a) 'menut, petitó' que *AlcM* localitza a Palafrugell, Segarra i Urgell sembla ser de creació expressiva infantil.

Nató 'natilla', *nató* (de la xarxa), V. *nata* *Natrion*, *natró*, V. *nitro* *Natura*, *natural*, *naturalesa*, *naturalisme*, *naturalista*, *naturalitat*, *naturalització*, *naturalitzar*, *naturalment*, *naturament*, *naturant*, *naturisme*, *naturista*, V. *nèixer* *Nàtxalo*, *natxo*, V. *natja*

NAU, 'embarcació moguda per veles, per remos o per vapor', del llatí *NAVIS* 'embarcació, vaixell', que va donar també el rom. *naie*, fr. ant. *nef* (usual fins al segle XVII), oc. *nau*, port. ant. *nave* (S. XIII), i it. i castellà *nave*. □ 1.ª doc.: S. XIII.

En català *nau* ha estat, des d'un principi, el nom genèric més usat per a expressar la idea de 'vaixell o embarcació qualsevol' (així en Llull, en els *CostTort.*, el *Consolat* etc.) o de tota classe d'embarcació [*nau de pescar*, *nau de riu*, *nau de càrrec*, *naus que van a rem i a vela* etc. (1575, OPou, *TbFu.*), *nau mercant*, *nau de guerra*, *nau de vapor*, *nau aèria* etc. (*DFa.*)], i a més *nau* és el mot que expressa els sentits figurats o el simbolisme al voltant de la noció de 'vaixell o embarcació' [«--- la *nau* de fort penitència ---» (segle XV),¹ «--- la *nau* del món ---» (Verdaguer, *Atl.* v) etc.].

Durant els Ss. XII-XVII *nau* designava, a més, un tipus específic d'embarcació de vela, d'una o dues o tres cobertes, i amb diferents capacitats i de nombre de tripulants, destinada a carregar mercàncies o a la guerra.² Era, doncs, una embarcació de mida o capacitat gran com a *coca* [cf. doc. de 1315 «tota *nau* o *cucha* qui sia de III cobertes --- pach L libr.»];³ es diferenciava de les *galees* o *galeres*, que es propulsaven per remos principalment i eren *naus* de guerra; diferia de *lley*⁴ evidentment només per la seva mida gran, i per això en un text com el *Consolat* la noció general d'una *nau* mercant sovint s'expressa com a «*nau* o *lley*» [«*Nau* o *lley* que ira en viatge ---» (cap. CIV, ed. Moliné, p. 59b), «Encara que'l senyor de la *nau* o del *lley* no pot no deu entrar sens voluntat dels mercaders en lo port» (cap. CI, p. 58b)], o bé trobem algun cop *lley* en el sentit general de *nau* [«*Nau*er --- si per força de mar --- son *lley* pereyx» (*CostTort.*, p. 377)].

El mot cat. fou adoptat com a *nao* pel port. i el cast.: en aquell és usual des del fi del S. XIII quan *nave* hi esdevé desusat, i avui *nau* (la forma moderna de *nao*) significa «grande navío de guerra», «grande navío de mercante»; en cast. *nao* apareix ja a la 2.^a

meitat del S. XIII (*Partidas* d'Altons el Savi v, ix, ed. Acad. III, p. 239), després en les Lleudes de Santander (*RFE* VIII, 11), i sobretot des de l'últim quart del S. XIV, i fou encara en ús durant el Segle d'Or (més detalls en *DECH* IV, 219a16ss.).⁵ Aquest darrer diccionari també considera un catalanisme el francès mitjà *nauf*, molt usat per Rabelais (p. ex. *Gargantua*, cap. 33, ed. 1919, pp. 165, 167).

En el període antic hom distingia entre diverses menes de *naus*. En la Lleuda de Cotlliure (1249) llegim: «Tota *nau* ab *gàbia* paga v sous v diners» (*RLR* IV, 255); evidentment es tractava d'una *nau* amb una torreta en forma d'una gàbia que servia per a observar. *Nau tinclada*: «1.ª *nau tinclada*, appeçada Sta. Maria, ab sos forniments e correus, la qual l'onrat En. S. Morey --- havia presa de anamichs del dit senyor en lo port de Carthaginia --- que haja a manar en la dita *nau* LX persones, de les quals les xxxv sien mariners e les xv ballesters e les x servicials» (doc. de 1359; altres exemples en 1389 i 1397); en un doc. de 1356 apareix com a sinònim de *nau castellana*: «--- sien armades en la ciutat de Mallorques tres galees e III *naus* *castellanes* o *tinclades*» (Eberenz, p. 224). Es tractava, doncs, d'un tipus de *nau* originada a les costes de Castella, *tinclat* essent una catalanització del cast. *tinglado*, del verb *tinglar*, avui encara usat a Xile en el sentit de «cubrir parcialment una tabla a otra», i que fou pres del fr. ant. *tingler* «garnir de t(r)ingles», i *t(r)ingle* «pièce de marreïn qui sert à couvrir les joints des planches d'un bateau» (*DECH* V, 495-96).⁶ *Nau encuirada* 'nau cuirassada': «En la qual platja havia --- algunes *naus*, entre les quals n'i havia una fort gran, *encuyrada*» (Pere Cerim., *Cròn.*, cap. 343); «*Naus encuirades* o *cubertes de cuyro*: Vitiles, ium» (*DTO*, 1660). *Naus de covent* 'una *nau* grossa de dues o tres cobertes': «e eren-ne les vii uxeres grosses que portaven cavalls, e xx *naus* grosses, apellades *naus de covent*, que són de iij e ij cubertes» (Pere Cerim., *Cròn.*, cap. 131).⁷ *Nau bayonesa*, que sembla ser una mena de *coca* segons es veu en aquest document de 1360: «a-n l'ere Rovira e a-n Berenguer Ferrer, patrons de *nau bayonesa* de Barchinona --- Petrus Rovira et Berengarius Fferarii, patroni predictae *coche*» (Eberenz, pàgina 224).

Altres significats de *nau*: com a 'naveta o receptacle d'encens' es dóna en Busa-Nebr. (1507); 'pica on s'arreplega l'oli que surt de les olives premsades', usual al Priorat (*BDC* X, 118), 'pica (recipient)' (*DFa.*); 'cadascun dels espais que entre murs i rengleres d'arcades, s'estenen al llarg d'una església o altres edificis' [Belv. 1805; Lab. 1839; *DFa.*]. *Nau* o *naveta* es diu a Men. i Mall. d'unes construccions prehistòriques megalítiques, en forma de barca amb la carena per amunt i amb un portal d'entrada a la part corresponent a la proa (*AlcM*, *DAG.*); una de les millors conegudes és la que es troba prop de Ciutadella i té el nom de *Sa Nau* (o *Sa Naveta*) des *Tudons*, dit també *nau de pedra* (Camps Merc., *Folk. Men.* II, p. 57).⁸

DERIV.: *Naveta*, dimin. de *nau* 'nau petita' [Jaume I, *Cròn.*, cap. 111 i 419; docs. de 1437 i 1460 en